Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

23. november 2017*

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Teenuste osutamise vabadus – Advokaatide kutseorganisatsiooni poolt advokaaditasu miinimumsummade kindlaksmääramine – Keeld kohtul välja mõista nendest miinimumsummadest väiksem advokaaditasu summa – Liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt käibemaksu käsitatakse vabal kutsealal tegutsedes osutatud teenuse hinna lahutamatu osana

Liidetud kohtuasjades C-427/16 ja C-428/16,

mille ese on Sofiyski rayonen sad (Sofia esimese astme kohus, Bulgaaria) 26. aprilli 2016. aasta otsustega ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlused, mis saabusid Euroopa Kohtusse 1. augustil 2016, menetlustes

„CHEZ Elektro Bulgaria“ AD

versus

Yordan Kotsev (C-427/16),

ja

„FrontEx International“ EAD

versus

Emil Yanakiev (C-428/16),

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president R. Silva de Lapuerta, kohtunikud C. G. Fernlund, J.-C. Bonichot, S. Rodin (ettekandja) ja E. Regan,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikku menetlust ja 1. juuni 2017. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– „CHEZ Elektro Bulgaria“ AD, esindajad: K. Kral ja K. Stoyanova,

– „FrontEx International“ EAD, esindaja: A. Grilihes,

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

– Küprose valitsus, esindaja: D. Kalli,

– Euroopa Komisjon, esindajad: L. Malferrari, I. Zaloguin ja P. Mihaylova,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlused puudutavad ELTL artikli 56 lõike 1 ja artikli 101 lõike 1 ning nõukogu 22. märtsi 1977. aasta direktiivi 77/249/EMÜ õigusteenuste osutamise vabaduse tulemuslikuma elluviimise kohta (EÜT 1977, L 78, lk 17; ELT eriväljaanne 06/01, lk 52) ja nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1), tõlgendamist.

2 Taotlused on esitatud kohtuvaidluses „CHEZ Elektro Bulgaria“ AD ja Y. Kotsevi (C-427/16) vahel ning kohtuvaidluses „FrontEx International“ EAD ja E. Yanakievi (C-428/16) vahel seoses maksekäsu avaldustega eelkõige advokaaditasu ja õigusnõustaja tasu hüvitamiseks.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2006/112 artikli 78 esimese lõigu punktis a on ette nähtud:

„Maksustatava väärtuse hulka arvatakse:

a) maksud, tollimaksud, lõivud ja tasud, välja arvatud käibemaks;

[…]“.

4 Direktiivi 77/249 artikli 1 lõike 1 esimeses lõigus on sätestatud:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse selles sätestatud ulatuses ja tingimustel tegevuste suhtes, mis seisnevad õigusteenuste osutamises.“

Bulgaaria õigus

5 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Grazhdanski protsesualen kodeks, edaspidi „GPK“) artiklis 78 on sätestatud:

„1. Kostja peab kandma hageja poolt tasutud lõivud, menetluskulud ja advokaadi olemasolul advokaaditasu vastavalt nõude rahuldamise ulatusele.

[…]

5. Kui ühe poole poolt makstud advokaaditasu on kohtuasja õiguslikku ja faktilist keerukust arvestades ülemäära suur, võib kohus vastaspoole taotlusel välja mõista kohtukulude selle osa puhul väiksema summa, mis ei ole aga madalam [advokatuuriseaduse (Zakon za advokaturata)] artiklis 36 kehtestatud miinimumsummast.

[…]

8. Kohus mõistab advokaaditasu välja ka juriidilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja kasuks, kui teda esindab õigusnõustaja.“

6 Advokatuuriseaduse artikli 36 lõigete 1 ja 2 kohaselt:

„1. Advokaadil või Euroopa Liidu liikmesriigist pärit advokaadil on õigus oma töö tasustamisele.

2. Tasu suurus määratakse kindlaks advokaadi või Euroopa Liidu liikmesriigist pärit advokaadi ja kliendi vahel sõlmitavas lepingus. Tasu suurus peab olema õiglane ja põhjendatud ning see ei tohi olla väiksem, kui on Vissh advokatski saveti [(advokatuuri kõrgeim nõukogu, Bulgaaria)] määrusega vastavat liiki teenuse puhul ette nähtud.“

7 Selle seaduse artikli 118 lõikes 3 on ette nähtud:

„Advokatuuri kõrgeima nõukogu liikmeks valitakse advokatuuri liikmed, kellel on vähemalt 15-aastane advokaadina töötamise kogemus.“

8 Sama seaduse artikli 121 lõikes 1 on sätestatud:

„Advokatuuri kõrgeim nõukogu võtab vastu seaduses ette nähtud määrusi ning advokaatide eetikakoodeksi.“

9 Sama seaduse artiklis 132 on ette nähtud:

„Distsiplinaarsüütegu on käesolevast seadusest ja advokaatide eetikakoodeksist, advokatuuri kõrgeima nõukogu määrustest ja otsustest ning advokatuuri nõukogude ja üldkogu otsustest tulenevate kohustuste süüline rikkumine ning

[…]

5) kliendiga sõlmitud kokkulepe advokatuuri kõrgeima nõukogu määruses vastavat liiki teenuse eest ette nähtud tasust väiksema tasu kohta, välja arvatud juhtudel, kui käesolevas seaduses ja määruses on selline võimalus ette nähtud.“

10 Määruse nr 1 advokaaditasude miinimummäärade kohta (Naredba nº 1 za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazhdenia, edaspidi „määrus nr 1“) artiklis 1 on ette nähtud:

„Advokaadi osutatud õigusabi eest makstava tasu suurus lepitakse vabalt kokku kliendiga sõlmitavas kirjalikus lepingus, kuid tasu suurus ei tohi olla väiksem vastavat liiki õigusabi eest käesoleva määrusega kindlaks määratud miinimumsummast.“

11 Määruse nr 1 artikli 7 lõikest 5 koostoimes selle määruse lõike 2 punktiga 1 tuleneb, et minimaalne tunnitasu hind on põhikohtuasjaga sarnastes kohtuasjades 300 Bulgaaria leevi (BGN) (ligikaudu 154 eurot).

12 Kõnealuse määruse täiendavate tingimuste artiklis 2a on ette nähtud:

„[Käibemaksuseaduse (Zakon za danak varhu dobavenata stoynost)] kohaselt registreerimata advokaadi tasule ei lisandu käibemaks, samas kui registreeritud advokaadi puhul arvestatakse võlgnetav käibemaks käesolevas määruses sätestatud tasult ning see loetakse kliendi võlgnetava advokaaditasu lahutamatuks osaks.“

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Kohtuasi C-427/16

13 CHEZ Elektro Bulgaria pöördus eelotsusetaotluse esitanud kohtusse maksekäsu avaldusega, paludes Y. Kotsevilt advokaaditasuna enda kasuks muu hulgas välja mõista 60 Bulgaaria leevi suuruse summa.

14 Kuna viimati nimetatud summa on väiksem, kui määruses nr 1 ette nähtud miinimum, toob eelotsusetaotluse esitanud kohus esile, et selles määruses kehtestatust väiksemas tasus kokkuleppimine kujutab endast advokatuuriseaduse alusel distsiplinaarsüütegu. Kuigi on tõsi, et juhul, kui advokaaditasu on kohtuasja tegeliku õigusliku ja faktilise keerukusega võrreldes ülemäära suur, võib Bulgaaria kohus välja mõista kohtukulude selle osa puhul väiksema summa, siis ei saa see summa olla miinimumist väiksem.

15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kohtuasi C-427/16 erineb nendest, milles tehti 5. detsembri 2006. aasta otsus Cipolla jt (C-94/04 ja C-202/04, EU:C:2006:758) ja 19. veebruari 2002. aasta otsus Arduino (C-35/99, EU:C:2002:97). Bulgaaria õigusaktidega antakse advokatuuri kõrgeimale nõukogule, mille kõik liikmed valitakse advokaatide hulgast, pädevus avaliku võimu igasuguse kontrollita kehtestada advokaaditasu miinimummäärad.

16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab siinkohal, et advokatuuri kõrgeim nõukogu tegutseb ettevõtjate ühendusena.

17 Lõpuks lisab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et määruse nr 1 täiendavate tingimuste artiklist 2a tuleneb, et käibemaksuseaduse kohaselt registreerimata advokaadi tasule ei lisandu käibemaks. Registreeritud advokaadi puhul arvestatakse võlgnetav käibemaks advokaaditasult ning see loetakse kliendi võlgnetava advokaaditasu lahutamatuks osaks, mistõttu advokaaditasu suureneb 20% suuruse käibemaksumäära võrra. Käibemaksu sellise lisamise tulemusel tuleb advokaaditasule uuesti kohaldada kõnealust maksumäära, kuna maksustatav väärtus on muutunud. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et määruse nr 1 täiendavate tingimuste artiklis 2a aetakse segamini teenuse „hinna“ mõiste ja direktiivi 2006/112 artikli 1 tähenduses „maksu“ mõiste. Selle kohtu arvates puudub neil mõistetel nii sama alus kui ka sama adressaat.

Kohtuasi C-428/16

18 Maksekäsu avaldusega palus FrontEx International eelotsusetaotluse esitanud kohtul mõista E. Yanakievilt enda kasuks muu hulgas välja töötajast õigusnõustaja tasuna 200 Bulgaaria leevi.

19 Nõutav summa on väiksem, kui määruses nr 1 ette nähtud miinimumsumma 300 Bulgaaria leevi.

20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et õigusnõustaja tööandja tegevus on advokaadi tegevusega konkureeriv. Järelikult tekib küsimus, kas GPK see säte, millega õigusnõustajale tagatakse õigus saada advokaaditasu, on kooskõlas direktiiviga 77/249 ja ELTL artikli 101 lõikega 1.

21 Neil asjaoludel otsustas Sofiyski rayonen sad (Sofia esimese astme kohus, Bulgaaria) peatada menetluse ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused, mis on kahes kohtuasjas identsed:

„1. Kas ELTL artikli 101 lõikega 1 (konkurentsi takistamise, piiramise või kahjustamise keeld) on vastuolus [advokatuuriseaduse] artikli 36 lõige 2, mille kohaselt vabade elukutsete esindajatest ettevõtjate ühendusel (advokatuuri kõrgeim nõukogu) on kaalutlusõigus talle riigi poolt antud pädevuse alusel eelnevalt kindlaks määrata nimetatud ettevõtjate osutatud teenuste hindade (advokaaditasude) miinimumsuurus?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav: kas [GPK] artikli 78 lõike 5 lõpuosa (selles osas, milles nimetatud norm ei luba advokaaditasu vähendada kindlaksmääratud miinimumsummast allapoole) on vastuolus ELTL artikli 101 lõikega 1?

3. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav: kas [advokatuuriseaduse] artikli 132 punkt 5 (sama seaduse artikli 136 lõike 1 kohaldamise osas) on vastuolus ELTL artikli 101 lõikega 1?

4. Kas ELTL artikli 56 lõikega 1 (teenuste osutamise vabaduse piiramise keeld) on vastuolus [advokatuuriseaduse] artikli 36 lõige 2?

5. Kas [GPK] artikli 78 lõige 8 on vastuolus ELTL artikli 101 lõikega 1?

6. Kas [GPK] artikli 78 lõige 8 on vastuolus direktiiviga [77/249] (seoses niisuguse isiku õigusega nõuda advokaaditasu hüvitamist, keda esindab õigusnõustaja)?

7. Kas [määruse nr 1] täiendavate tingimuste artikkel 2a, mis võimaldab käibemaksu käsitada vabal kutsealal tegutsedes osutatud teenuse hinna lahutamatu osana (seoses käibemaksu lisamisega kui võlgnetava advokaaditasu lahutamatu osa), on vastuolus direktiiviga [2006/112]?“

22 Euroopa Kohtu presidendi 14. septembri 2016. aasta otsusega liideti kohtuasjad C-427/16 ja C-428/16 kirjaliku ja suulise menetluse ning kohtuotsuse huvides.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Vastuvõetavus

23 Euroopa Komisjon peab esimese kuni kuuenda eelotsuse küsimuse vastuvõetavust küsitavaks.

24 Komisjon märgib, et kohus ei ole pädev tegema makseettepanekut suuremas summas kui tegelikult tasutud. Lisaks väidab komisjon, et asjaolu, et määruses nr 1 ette nähtud miinimumsummast väiksemas tasus kokku leppimine kujutab endast distsiplinaarsüütegu, ei ole Euroopa Kohtu praktika kohaselt õiguspärane alus eelotsusetaotluse teel tõlgenduse küsimiseks.

25 Siinkohal tuleb eristada ühelt poolt esimese kuni kolmanda ning viienda ja kuuenda eelotsuse küsimuse vastuvõetavust ning teiselt poolt neljanda eelotsuse küsimuse vastuvõetavust.

26 Esiteks, mis puudutab esimest kuni kolmandat ning viiendat ja kuuendat eelotsuse küsimust, siis tuleb esile tuua, et ELTL artiklis 267 sätestatud Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö raames on üksnes asja menetleval ja selle lahendamise eest vastutaval liikmesriigi kohtul kohtuasja eripära arvesse võttes õigus hinnata nii eelotsuse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud otsuse tegema (kohtuotsus, 26.7.2017, Persidera, C-112/16, EU:C:2017:597, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Seega eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamise küsimused, mille liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille täpsuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Euroopa Kohus võib liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotlusele vastamast keelduda vaid siis, kui on ilmne, et taotletav liidu õiguse tõlgendus ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja tegelike asjaolude või esemega, kui küsimus on oletuslik või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (kohtuotsus, 26.7.2017, Persidera, C-112/16, EU:C:2017:597, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

28 Käesolevas asjas selgub eelotsusetaotlustest, et advokaaditasu ja õigusnõustaja tasu kuuluvad kohtukulude hulka, mille kohta peab eelotsusetaotluse esitanud kohus tegema otsuse.

29 Järelikult ei ole ilmne, et taotletav liidu õiguse tõlgendus ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja tegelike asjaolude ja esemega ning et probleem oleks oletuslik.

30 Lisaks ei ole Euroopa Kohtu ülesanne tõlgendada liikmesriigi õigusnorme, kuna niisugune tõlgendamine kuulub liikmesriigi kohtu ainupädevusse (kohtuotsus, 14.6.2017, Online Games jt, C-685/15, EU:C:2017:452, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Nii on küsimus, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus võib teha makseettepaneku suuremas tasusummas, kui tegelikult makstud, liikmesriigi õigust puudutav küsimus, mida Euroopa Kohus ei ole pädev lahendama ning mille hindamine on eranditult liikmesriigi selle kohtu ülesanne, kes vaatab läbi põhikohtuasjad.

32 Seega on esimene kuni kolmas ning viies ja kuues eelotsuse küsimus vastuvõetavad.

33 Teiseks, mis puudutab neljandat eelotsuse küsimust, siis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artikli 56 lõikega 1 on vastuolus selline liikmesriigi õigusnorm, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mis ei võimalda advokaadil ja tema kliendil leppida kokku tasus, mille summa on väiksem miinimumsummast, mis on kehtestatud sellise advokaatide kutseorganisatsiooni vastu võetud määrusega, nagu on advokatuuri kõrgeim nõukogu.

34 Kuivõrd esitatud küsimus puudutab põhikohtuasjades kõne all olevate õigusnormide kooskõla teenuste osutamise vabadust käsitlevate EL toimimise lepingu sätetega, siis tuleb sellega seoses märkida, et need ei ole kohaldatavad olukorras, mille kõik asjaolud on piiritletud üheainsa liikmesriigiga (kohtuotsus, 8.12.2016, Eurosaneamientos jt, C-532/15 ja C-538/15, EU:C:2016:932, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

35 Euroopa Kohus on tõdenud, et konkreetsed asjaolud, mis võimaldavad tuvastada seose teenuste osutamise vabadust käsitlevate EL toimimise lepingu artiklite ja sellise vaidluse eseme või faktide vahel, mille kõik asjaolud on piiritletud üheainsa liikmesriigiga, peavad ilmnema eelotsusetaotlusest (kohtuotsus, 8.12.2016, Eurosaneamientos jt, C-532/15 ja C-538/15, EU:C:2016:932, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).

36 Järelikult peab niisuguses olukorras, mille kõik asjaolud on piiritletud üheainsa liikmesriigiga, eelotsusetaotluse esitanud kohus teatama Euroopa Kohtule vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 94 sätestatud nõuetele, millistel põhjustel on tema menetluses olev vaidlus, hoolimata selle puhtalt siseriiklikust laadist, põhivabadusi käsitlevate liidu õigusnormidega seotud viisil, mis muudab eelotsusemenetluses taotletud tõlgenduse selle vaidluse lahendamise seisukohast vajalikuks (kohtuotsus, 8.12.2016, Eurosaneamientos jt, C-532/15 ja C-538/15, EU:C:2016:932, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

37 Käesoleval juhul ei selgu eelotsusetaotlustest, et põhikohtuasjades esineb asjaolusid seoses nende kohtuasjade poolte või kõnealuste poolte tegevusega, mis ei ole piiritletud Bulgaariaga. Lisaks ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus teatanud, millistel põhjustel on need vaidlused, hoolimata nende puhtalt siseriiklikust laadist, põhivabadusi käsitlevate liidu õigusnormidega seotud viisil, mis muudab eelotsusemenetluses taotletud tõlgenduse nende vaidluste lahendamise seisukohast vajalikuks.

38 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et eelotsusetaotlustest ei nähtu konkreetseid asjaolusid, mis võimaldaksid tuvastada, et ELTL artikkel 56 võib olla põhikohtuasjade asjaolude suhtes kohaldatav.

39 Eespool toodud kaalutlustest lähtudes tuleb asuda seisukohale, et neljas küsimus on vastuvõetamatu.

Esimene kuni kolmas küsimus

40 Oma esimese kuni kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugused liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt esiteks ei ole advokaadil ja tema kliendil lubatud kokku leppida tasus, mis on väiksem kui miinimumsumma, mis on kehtestatud sellise advokaatide kutseorganisatsiooni vastu võetud määrusega nagu advokatuuri kõrgeim nõukogu, kusjuures selle reegli eiramise korral algatatakse advokaadi suhtes distsiplinaarmenetlus, ning teiseks ei ole kohtul lubatud välja mõista advokaaditasu, mis on sellest miinimumsummast väiksem.

41 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast selgub, et kuigi vastab tõele, et ELTL artikkel 101 käsitleb üksnes ettevõtjate tegevust, mitte liikmesriikide seadusandlikke või haldusmeetmeid, siis koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3, millega on kehtestatud liidu ja liikmesriikide vahel koostöökohustus, paneb nimetatud artikkel liikmesriikidele siiski kohustuse hoiduda võtmast või jõus hoidmast meetmeid, kaasa arvatud seadusandlikke või haldusmeetmeid, mis võiksid kõrvaldada ettevõtjatele kohaldatavate konkurentsieeskirjade kasuliku mõju (kohtuotsus, 21.9.2016, Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 ELTL artiklit 101 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 on rikutud juhul, kui liikmesriik nõuab või soodustab ELTL artikliga 101 vastuolus olevate kokkulepete sõlmimist või tugevdab nende mõju või kui ta võtab omaenda õigusnormidelt nende riikliku iseloomu sel teel, et delegeerib eraettevõtjatele vastutuse majandushuve mõjutavate otsuste tegemise eest (kohtuotsus, 21.9.2016, Etablissements Fr. Colruyt, C-221/15, EU:C:2016:704, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

43 Niisuguse olukorraga ei ole tegemist siis, kui hinnad määratakse kindlaks seaduses määratletud avalikku huvi väljendavaid kriteeriume järgides ja kui avaliku võimu kandja ei delegeeri hindade heakskiitmise või kehtestamise pädevust eraõiguslikele ettevõtjatele, isegi kui ettevõtjate esindajad ei ole neid hindu väljapakkuvas organis vähemuses (vt selle kohta kohtuotsus, 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 31).

44 Esiteks, mis puudutab küsimust, kas põhikohtuasjas kõne all olevates õigusnormides nõutakse või soodustatakse eraõiguslike ettevõtjate vahelise kokkuleppe sõlmimist, siis tuleb märkida, et advokatuuri kõrgeim nõukogu koosneb vaid advokaatide endi hulgast valitavatest liikmetest.

45 Kutseorganisatsiooni kehtestatud hind võib siiski olla riiklikku laadi, eelkõige juhul, kui selle organisatsiooni liikmed on asjassepuutuvatest ettevõtjatest sõltumatud eksperdid ja kui nad on seaduse alusel kohustatud kindlaks määrama hinnad nii, et arvesse võetaks mitte ainult neid määranud sektori ettevõtjate või ettevõtjate ühenduste huve, vaid ka üldist huvi ja teiste sektorite ettevõtjate või selle teenuse kasutajate huve (kohtuotsus, 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

46 Selleks et tagada, et kutseorganisatsiooni liikmed tegutseksid tõesti üldisest huvist lähtudes, peavad selle huvi kriteeriumid olema seaduses piisavalt täpselt määratletud ning riigil peab olema võimalus teostada tõhusat kontrolli ja lõplikku otsustusõigust (vt selle kohta kohtuotsus, 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 41).

47 Käesoleval juhul ei sisalda põhikohtuasjas kõne all olevad normid ühtegi täpset kriteeriumi, mis tagaks, et advokaaditasu miinimumsummad, nagu need on advokatuuri kõrgeim nõukogu kehtestanud, oleksid üldise huvi järgimisel õiglased ja põhjendatud. Iseäranis ei ole neis normides ette nähtud ühtegi tingimust, mis vastaks Varhoven administrativen sadi (Bulgaaria kõrgeim halduskohus) 27. juuli 2016. aasta otsuses sõnastatud nõuetele, mille kohaselt peab muu hulgas kodanikel ja juriidilistel isikutel olema võimalik saada kvalifitseeritud õigusabi ning mis puudutavad vajadust vältida osutatavate teenuste kvaliteedi halvenemise võimalikku ohtu.

48 Teiseks, mis puudutab küsimust, kas Bulgaaria ametiasutused on oma pädevuse advokaaditasu miinimumsummade kehtestamisel delegeerinud eraõiguslikele ettevõtjatele, siis selgub Euroopa Kohtu valduses olevatest dokumentidest, et ainus kontroll, mida ametiasutus advokatuuri kõrgeima nõukogu määruste üle kõnealuste miinimumsummade kehtestamise kohta teostab, on Varhoven administrativen sadi (kõrgeim halduskohus) kontroll, mis piirdub tuvastamisega, kas need määrused on kooskõlas Bulgaaria põhiseaduse ja seadustega.

49 Sellest tuleneb, et kuna puuduvad sätted, mis suudavad tagada, et advokatuuri kõrgeim nõukogu kui avaliku võimu kandja tegutseb üldistes huvides riigi tõhusa kontrolli ja lõpliku otsustusõiguse all, siis tuleb sellist kutseorganisatsiooni nagu advokatuuri kõrgeim nõukogu lugeda ettevõtjate ühenduseks ELTL artikli 101 tähenduses, kui see võtab vastu määruseid, millega kehtestatakse advokaaditasu miinimumsummad.

50 Lisaks, selleks et liidu konkurentsiõiguse normid oleksid kohaldatavad põhikohtuasjas kõne all olevale regulatsioonile, peaks see suutma piirata konkurentsi siseturul (vt analoogia alusel kohtuotsus, 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 42).

51 Siinkohal tuleb tõdeda, et selliste advokaaditasu miinimumsummade kehtestamine, mis muudeti kohustuslikuks põhikohtuasjas käsitletavate liikmesriigi õigusnormidega, takistades õigusteenuste teistel osutajatel kindlaks määrata tasusummasid, mis on väiksemad nendest miinimumsummadest, on vaadeldav kohustuslike miinimumhindade horisontaalse kindlaksmääramisega (vt selle kohta kohtuotsus, 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 43).

52 Eespool toodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb tõdeda, et sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt esiteks ei ole advokaadil ja tema kliendil lubatud kokku leppida tasus, mis on väiksem kui miinimumsumma, mis on kehtestatud sellise advokaatide kutseorganisatsiooni vastu võetud määrusega nagu advokatuuri kõrgeim nõukogu, kusjuures selle reegli eiramise korral algatatakse advokaadi suhtes distsiplinaarmenetlus, ning teiseks ei ole kohtul lubatud välja mõista advokaaditasu, mis on sellest miinimumsummast väiksem, võivad piirata konkurentsi siseturul ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses.

53 Siiski tuleb märkida, et põhikohtuasjas käsitletavad liikmesriigi õigusnormid, mis muudavad kohustuslikuks ettevõtjate ühenduse otsuse, mille eesmärk või tagajärg on piirata konkurentsi või poolte või neist ühe tegutsemisvabadust, ei pruugi tingimata kuuluda ELTL artikli 101 lõike 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 keelu kohaldamisalasse (kohtuotsus, 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 46).

54 Nimelt, nende sätete kohaldamisel üksikjuhtumil tuleb kõigepealt arvesse võtta üldist konteksti, milles kõnealune ettevõtjate ühenduse otsus tehti või milles see otsus mõju avaldab, ja eelkõige tuleb arvestada selle otsuse eesmärke. Edasi tuleb kontrollida, kas sellest tulenev konkurentsi piirav mõju on lahutamatult seotud nimetatud eesmärkide taotlemisega (kohtuotsused, 19.2.2002, Wouters jt, C-309/99, EU:C:2002:98, punkt 97; 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, punkt 53, ning 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 47).

55 Selles kontekstis tuleb kontrollida, kas põhikohtuasjas kõne all olevate normidega seatud piirangud piirduvad sellega, mis on vajalik õiguspäraste eesmärkide täitmise tagamiseks (kohtuotsused, 18.7.2006, Meca-Medina ja Majcen *vs.* komisjon, C-519/04 P, EU:C:2006:492, punkt 47; 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, punkt 54, ning 4.9.2014, API jt, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 ja C-208/13, EU:C:2014:2147, punkt 48).

56 Arvestades Euroopa Kohtu valduses olevaid dokumente, ei ole Euroopa Kohtul siiski võimalik hinnata, kas sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mis ei võimalda advokaadil ja tema kliendil kokku leppida tasus, mis on väiksem kui miinimumsumma, mis on kehtestatud sellise advokaatide kutseorganisatsiooni vastu võetud määrusega nagu advokatuuri kõrgeim nõukogu, võivad olla vajalikud õiguspärase eesmärgi saavutamiseks.

57 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on hinnata, arvestades üldist konteksti, milles advokatuuri kõrgeima nõukogu määrus vastu võeti või milles see määrus mõju avaldab, kas kõiki selle kohtu valduses olevaid asjassepuutuvaid elemente arvesse võttes saab põhikohtuasjas kõne all olevaid piiranguid kehtestavaid norme pidada selle eesmärgi täitmisel vajalikuks.

58 Eespool toodut arvesse võttes tuleb esimesele kuni kolmandale küsimusele vastata, et ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt esiteks ei ole advokaadil ja tema kliendil lubatud kokku leppida tasus, mis on väiksem kui miinimumsumma, mis on kehtestatud sellise advokaatide kutseorganisatsiooni vastu võetud määrusega nagu advokatuuri kõrgeim nõukogu, kusjuures selle reegli eiramise korral algatatakse advokaadi suhtes distsiplinaarmenetlus, ning teiseks ei ole kohtul lubatud välja mõista advokaaditasu, mis on sellest miinimumsummast väiksem, võivad piirata konkurentsi siseturul ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas sellised õigusnormid vastavad nende konkreetseid kohaldamistingimusi arvesse võttes tegelikult õiguspärastele eesmärkidele ning kas sel viisil kehtestatud piirangud piirduvad sellega, mis on vajalik nende õiguspäraste eesmärkide täitmise tagamiseks.

Viies ja kuues küsimus

59 Oma viienda ja kuuenda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 ja direktiiviga 77/249 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt mõistab liikmesriigi kohus advokaaditasu välja ka juriidilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja kasuks, kui teda esindab õigusnõustaja.

60 Siinkohal piisab, kui tõdeda, et kõnealused õigusnormid ei ole sellised, mis näeksid ette ELTL artikliga 101 vastuolus olevate kokkulepete sõlmimise või soodustaksid seda, ega sellised, mis tugevdaksid niisuguste kokkulepete mõju.

61 Järelikult ei ole ELTL artikli 101 lõikega 1 vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt mõistab liikmesriigi kohus advokaaditasu välja ka juriidilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja kasuks, kui teda esindab õigusnõustaja.

62 Lisaks, kuna direktiivis 77/249 puuduvad sätted, mis reguleeriksid õigusteenuste osutaja tasu väljamõistmist kohtu poolt, siis tuleb tõdeda, et asjaomased liikmesriigi õigusnormid ei kuulu ka direktiivi 77/249 kohaldamisalasse.

63 Eespool toodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb viiendale ja kuuendale küsimusele vastata, et ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 ja direktiiviga 77/249 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt mõistab liikmesriigi kohus advokaaditasu välja juriidilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja kasuks, kui teda esindab õigusnõustaja.

Seitsmes küsimus

64 Oma seitsmenda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 2006/112 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus selline liikmesriigi õigusnorm nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt on käibemaks registreeritud advokaadi tasu lahutamatu osa, mille tulemusel kuulub see advokaaditasu käibemaksuga topeltmaksustamisele.

65 Direktiivi 2006/112 artikli 78 esimese lõigu punkti a kohaselt arvatakse maksustatava väärtuse hulka maksud, tollimaksud, lõivud ja tasud, välja arvatud käibemaks.

66 Siinkohal tuleb märkida, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt on ühise käibemaksusüsteemi lahutamatuks osaks oleva neutraalse maksustamise põhimõttega vastuolus maksukohustuslase majandustegevuse topeltmaksustamine (vt selle kohta kohtuotsused, 23.4.2009, Puffer, C-460/07, EU:C:2009:254, punkt 46, ning 22.3.2012, Klub, C-153/11, EU:C:2012:163, punkt 42).

67 Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus on käesoleval juhul tuvastanud kohtuasjas C-427/16 esitatud eelotsusetaotluses, et põhikohtuasjas kõne all olevad liikmesriigi õigusnormid toovad kaasa advokaaditasu käibemaksuga topeltmaksustamise, siis ei ole sedalaadi õigusnorm kooskõlas ei direktiivi 2006/112 artikli 78 esimese lõigu punktiga a ega ühise käibemaksusüsteemi lahutamatuks osaks oleva neutraalse maksustamise põhimõttega.

68 Neil asjaoludel tuleb seitsmendale küsimusele vastata, et direktiivi 2006/112 artikli 78 esimese lõigu punkti b tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus selline liikmesriigi õigusnorm nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt on käibemaks registreeritud advokaadi tasu lahutamatu osa, kui selle tulemusel kuulub see advokaaditasu käibemaksuga topeltmaksustamisele.

Kohtukulud

69 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt esiteks ei ole advokaadil ja tema kliendil lubatud kokku leppida tasus, mis on väiksem kui miinimumsumma, mis on kehtestatud sellise advokaatide kutseorganisatsiooni vastu võetud määrusega nagu Vissh advokatski savet (Bulgaaria advokatuuri kõrgeim nõukogu), kusjuures selle reegli eiramise korral algatatakse advokaadi suhtes distsiplinaarmenetlus, ning teiseks ei ole kohtul lubatud välja mõista advokaaditasu, mis on sellest miinimumsummast väiksem, võivad piirata konkurentsi siseturul ELTL artikli 101 lõike 1 tähenduses. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas sellised õigusnormid vastavad nende konkreetseid kohaldamistingimusi arvesse võttes tegelikult õiguspärastele eesmärkidele ning kas sel viisil kehtestatud piirangud piirduvad sellega, mis on vajalik nende õiguspäraste eesmärkide täitmise tagamiseks.**

2. **ELTL artikli 101 lõiget 1 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 ja nõukogu 22. märtsi 1977. aasta direktiiviga 77/249/EMÜ õigusteenuste osutamise vabaduse tulemuslikuma elluviimise kohta tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt mõistab liikmesriigi kohus advokaaditasu välja juriidilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja kasuks, kui teda esindab õigusnõustaja.**

3. Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi, artikli 78 esimese lõigu punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus selline liikmesriigi õigusnorm nagu põhikohtuasjas, mille kohaselt on käibemaks registreeritud advokaadi tasu lahutamatu osa, kui selle tulemusel kuulub see advokaaditasu käibemaksuga topeltmaksustamisele.

Allkirjad